

Туталыыр эйгэбэ дьарык “Эбээм иһиттэрэ”

Сыала: Нууччалыы иитиилээх уһуйааҥа орто саастаах саха оҕотун сахалыы тылга уөрэтии, өбүгэбит иһиттэрин билиһиннэри.

Соруктара:

1. Оҕолорго саха иһиттэрин, ааттарын, аналларын, туохтан, хайдах онороллорун билиһиннэри, болҕомтолорун тарды.
2. Өбүгэбит иһиттэригэр кэрэхсэбили, интэриэһи үөскэтии.
3. Эбээлэрбит, эһээлэрбит тутта сылдыбыт иһиттэригэр харыстабыллаах сыһыаны иити.

Туттуллар матырыяаллар: чороон, кытыйа, маллаах иһит, ыаҕайа, ытык, хатын маһа, туоһа, гуашь, губка, восканан уруһуйдаммыт илиис, сылгы сиэлэ, былаат, аудиозапись, презентация, магнитнай доска.

Дьарык иннинээҕи улэ: бэсиэдэ, саха уустарын кытары көрсүһүү, кинилэр үөлэрин билиһиннэри, хартыынанан улэ.

Дьарыктаныы барыыта:

(Сахалыы остуолга өбүгэбит иһиттэрэ тураллар.

Эмээхсин кигинэйэн ыллыы-ыллыы ыаҕайа тигэ олорор)

(Бытаан сахалыы музыка тыаһыыр. Сахалыы таҥастаах оҕолор киирэллэр,
ону кэрэн...)

Эмээхсин: Дорооболорун оҕолоор!

Оҕолор: Дорообо!

Оҕо: Эбээ, эн тугу гынаҕыный?

Эмээхсин: Бу сылгым сиэлинэн ыаҕайабар быа хата олоробун, хата мин аттыбар олорунан кэбиһин, мин эһиэхэ иһиттэrim туһунан кэпси туһуум. Чэ эрэ оҕолоор таабырыммын таайын эрэ.

Мааны маспын,

Маған маспын,

Сайын ахсын күөх былаат маанабын диир баар уһу?

(хатын).

Оҕолор: Хатын.

Эмээхсин: Ии оџолорум барахсаттар сөпкө таайдыгыт. Саха омук былыр былыргаттан убаастаан кэлбит маһынан буолар хатын. Кини маһыттан, туоһуттан араас саха иһиттэрин онороллор, тигэллэр

(оџолорго хатын маһын, туоһун туттаран көрдөрөр. Эмээхсин чороону ылар)

Эмээхсин: Бу иһит аата чороон диэн. Чороону хатын маһыттан хаһан онороллор эбит. Тас өттүгэр сахалыы оһуордаах буолар. Чорооно үүтү, кымыһы кутан иһэллэр. Бу чороон биир атахтаах, дөксө үс атахтаах чорооннор бааллар.

Онтон бу иһитим аата кытыйа диэн. Кытыйаны эмиэ хатын маһан хаһан онороллор. Таһын сахалыы оһуордуулар учугэйдик кэһуннун диэн. Кытыйаҕа күөрчэх ытыйабыт, арыыбытын уурабыт, хаһаанабыт. Оџолоор кытыйа эмиэ үс атахтаах буолар, онтон мин тутан олорор кытыйам атаҕа суох.

Онтон бу ытык дэнэр, кини эмиэ хатын маһан онорулар. Уһун уктаах, аллараа өттүгэр төгүрүк мастаах.

Бу иһитим аата ыаҕайа, кинини хатын мас туоһуттан тикпиттэр, үөһэнэн уонна ортотунан талаҕы иилии туһуттар, урдунэн сылы сиэлинэн оһуордаан тикпиттэр. Ыаҕайам тутааһын сиэлинэн хаппытым.

Оџолоор, маннык иһити көрбүккүт дуо?

Оџолор: Суох.

Эмээхсин: Бу иһитим аата маллаах иһит диэн. Кини эмиэ ыаҕайа курдук талах иилээх. Ыаҕайаттан атына диэн, кини хаппахтаах эбит. Бу иһипэр иистэнэр малбын угабын.

Эмээхсин: Оџолоор, бу иһиттэрбин барытын туох диэн ааттыыбытый?

Оџолор: Саха иһиттэрэ.

Эмээхсин: Маладьыастар! Тукаларыам, олорон кэһуйбуккут буолуо, хата тураммыт хамсаныылаах оонньуута оонньоохайын эрэ. Бары оонньоургутун сөбүлүүр буолуохтааххыт. Оонньүүбүт аата «Таайын ханнык иһит суоһуй» диэн. Мин иһиттэри былааппынан сабыам уонна түргэн музыка холбуом,

эьиги бу иһиттэр тула дьэирэнкэйдигит. Музыка тохтоотобуна мин былааты ылабын ону кытары биир иһити ылабын. Эһиги ханнык иһит суох буолбутун таайыахтааххыт. Өйдөннө дуо?

Оҕолор: Өйдөннө.

Эмээхсин: Чэ оонньуубут саҕаланна.

(оонньууну 5 төгүл түргэн түргэнник хатылыбыт)

Эмээхсин: Маладыастар. Оҕолорум барахсаттар болҕомтолоох эбиккит, кэпсээбиппин өйөөбүккүт. Иһиттэрим ааттарын барытын сөпкө эттигит. Аны билигин тарбахтарбытын эрчийиэбин (имитация). Эһиги иннигитигэр ыраас кумааҕы, губка уонна кырааска бааллар. Губканы ылан кырааскаҕа уган ылаҕыт уонна бу ыраас кумааҕыны кырааскалыбыт. Чэ кытаатын.

(оҕолор уруһуйдууларыгар намыын музыка холбуубут)

Эмээхсин: Ким бүтэрбит биир биир урууьударгытын аҕалан көрдөрүн. Ханнык иһит ойуута таҕыста?... (оҕо бэйэтэ эппиэттиэхтээх)

Бу иһит тугунан оноһуллубутуй?

Туохха туһалааҕый? И т.д.

(уруһуйдары магнитнай доскаҕа илэбит)

Эмээхсин: Оҕолоор аны болҕомтобутун бу экранга уурун эрэ. Билигин кэпсээбит иһиттэрим таһынан дөксө маннык иһиттэр көрүннэрэ бааллар.

(слайданы көрөбүт)

Эмээхсин: Оҕолоор бу аныгылы кэстүүлээх иһиттэр. Бу иһиттэри туой буортан буһаран, хатаран, тас өттун уруһуйдаан онорбуттар.

(Мангаачый ынах маҕырыыра иһиллэр)

Эмээхсин: Ээ Мангаачыйым барахсан ыанньыйан кэлээхтээтэ, хата ыаҕыйабын ылан ынахпытын ыы тахсыахайын эрэ.

(тахсан бараллар).